

BAŞKANDAN

Prof. Dr. İsmail Hakkı Aydın

Sinir Sistemi Cerrahisi Derneği Başkanı

Ben oldum olası hep nöroşirürjinin, tıbbın sıra dışı bir dalı olduğunu ve bu branşla uğraşanların da her açıdan farklı olmalarının gerekliliğini iddia ederim. Beyin en kutsal organdır. Buna dokunan, tüm cerrahlar arasında farklı bir yeri bulunan/bulunması gereken ve bunun kutsiyetini farkında olmak mecburiyetindeki nöroşirürji uzmanı da, en kutsal mesleği yapar. Onun için, bu kutsiyetin hem gururunu hem de mesuliyetini taşımanın verdiği ruh hali ile, bütün cerrahları genelliyerek, Fransız cerrah Ambrose Paré (1510-1590), yüzyıllar önce “Tanrı komplikasyonları, cerrahların alçak gönüllü yapmak için yaratmıştır” hınzırca serzeniş ve yakınmasında bulunmuştur.

TARİH

Minimal açılış, minimal retraksiyon, minimal operasyon süresi triadı, temel kavram olarak, asırlardır hiç değişmedi. Ancak genel olarak baktığımızda, özellikle nörobilim alandaki gelişmeler, her şeyin ilacı olan zamanın akışı ile yarış halindedir. Hangi birimiz, bir gün önce yaptığımız ameliyatı, bu gün yapıyoruz, ya da yıllar önce yazdıklarımıza ve yaptıklarımıza dönüp baktığımızda gülümsemiyoruz? “Daha iyi olmak için değişim şarttır, en mükemmel olmak için ise, sıklıkla değişim şarttır” diyen Churchill ne kadar haklı imiş! Her şey değişir, değişmelidir, değişmeyen ve değişmemesi gereken tek şey değişimin kendisidir. Ama değişim değişim diyerek asla geçmişimizi, bizden öncekileri, bizi bu duruma getirenleri, ufkumuzu açanları, hiçbir beklentileri olmadan bilimsel miraslarını bizlere aktaranları ve tarihimizi unutmamalıyız. Zira, bir Rus Atasözü ne güzel ifade etmiş “Dwell on the past and you'll lose an eye. Forget the past and you'll lose both”. Yine, Isaac Newton’un 5. Şubat 1675 de Robert Hooke’a yazdığı mektupta, “If I have seen further, it is by standing on the shoulders of giants” ifadesinde bulunarak, zarif bir gururla tevazusunu göstermiştir. Ya, Marquis de Halifax’ın (1633-1695) “The best qualification of a prophet is to have a good memory” sö-

züne ne demeli?

Bilgi dümensiz bir gemi gibidir. Onu yakalamak için devamlı reseptörlerimiz açık olmalıdır. Aldığımız bilgiyi aktardığımız sürece kalıcı olur. Yine Çin atasözüne göre “The best learning with the teaching” en iyi öğrenme öğretmek ileldir. Diğer taraftan, zekanın ve aklın zekatı, mizah ve espiri, bilginin, ilmin ve tecrubenin ise öğretmektir. Herkesten öğrenebileceğimiz bir şey mutlaka vardır, bu fırsatı kaçırmamak gerekir.

İnsan fenotipi iki şeyden oluşur. Birincisi endojen bilgi ki bu yıllarca hiç değişmeden aktarılan genetik bilgidir. Diğeri ise eksojen bilgidir, çevremizden tecrübe kazanarak edindiğimiz bilgi. Bu bilgiyi bulduğumuz her yerde almamız, verebildiğimiz her yerde de vermeliyiz. Mevlana’nın felsefesindeki gibi, aldığın kadar vermesini de bileceksin. Yine aynı paralelde, Halil Cibran’ın “Der Prophet” adlı eserinde söylediği gibi “alabileceğin her şeyi al, verebileceğin her şeyi ver, bu insanı Tanrıya yaklaştırır”.

DEĞİŞİM-İNSAN

Evet değişim baş döndürüyor, nörobiyokimya, nörobiyoloji, nörofizyoloji, nörofarmakoloji, mikronöroanatomi, nöroimmunoloji, nörojenetik, geno-kromozomal cerrahi, telemedisin, robotik cerrahi, endonöroşirürji, nanonöroşirürji heyecan veriyor, adrenalın deşarjına sebep oluyor, serotonin tepe yapıyor, nöroşirürjiyenleri empati, otokritik ve vicdan muhasebesi yapmalarına zorluyor, cerrahi tatmini etkiliyor, operatif libidoyu tetikliyor, insanın kaliteli yaşam ve refahını yükseltiyor, dünyayı daha yaşanılabilir bir ortam haline getiriyor, gençlere yeni ufuklar açıyor, velhasıl her alanda sıra dışı etkileşimlere neden oluyor. Her ne kadar tüm dünyada her alanda, teknolojik sömürüye mani olabilecek BASİT, UCUZ, KOLAY ilkeleri sarsılmaz ekonomik düstur olsa da, bütün bunlar, külfetsiz nimet olmaz, sefasını sürmek

için cefasını çekmek, bu yolda ter dökmek, acı ve sıkıntılarını hazzla dönüştürebilmek bağlamında, bizlere çok zor görev ve sorumluluklar yüklüyor. Görmeden önce bilmenin ve hayal etmenin erdem ve önemini farkında olması gereken bizleri, bir başka boyuta taşıyor.

Bugün geldiğimiz noktayı ne küçümsemeliyiz ne de itibara almamız. Düne bakarak bugün iyi olduğumuzu söylüyoruz ama yarını düşündüğümüz ve hayal edebildiğimiz zaman, ne denli ilkel ve ne denli kötü bir noktada olduğumuzu anlıyoruz.

Bütün bunları dikkate alarak düşündüğümüzde, gelecekte bir gün ameliyat masasında ya da hastanın yatağının başında portatif bir makinede, nöropeptit ve nörotransmitter hatta gen salınımları ile santral sinir sisteminin, organların multimedia olarak izleyebileceğiz. Bunu bugünden hayal etmek durumundayız. Zira bunlar çok uzak değil. Nöronlarla barışık yaşamayı öğrenmeliyiz. Bunu düşündüğümüzde bugün ne kadar geri olduğumuzu görüyoruz. Bugün belki kendimizi çok modern olarak düşünebiliriz, fakat unutmayalım ki yarın eskiyeceğiz. Asla eskileri küçümsememeliyiz, bugün eskiler için söylediklerimizi, yarın bizim için söyleyecekler. Bugün 1900'lü yıllardaki nöroşirürjikal ameliyatları eleştirirken yarının nöroşirürjiyenleri bugünkü nöroşirürjiyenler için çok daha büyük hakarete haiz sözler söyleyebilirler. Bunlar 1900 veya 2000'li yıllarda hangi cesaretle beyin ameliyatı yapıyorlar demiyecekler mi? Çünkü bugün moderniz ama, yarın eskiyeceğiz. Çünkü onlar içinde asırlar sonra başkaları aynı şeyi söyleyeceklerdir. Kendimizi buna hazırlamalıyız. Onlara bizim için bu sözleri söyleme fırsatını vermemek için ufuk ve hayalimizin geniş, azim, hırs, gayret ve istikrarımız sonsuz olması gereklidir.

Cushing'ten önce de cerrahi vardı. Ama Cushing ile kraniyospinal cerrahi, fizyolojik nöroşirürji devreye girdi ve ondan sonra santral sinir sisteminde fizyolojik ve fizyopatolojik hemostaz, estetik, balans ve armoni ehemmiyet kazandı. Cushing bu günleri ya da yarınları sıra dışı hayal etmiş olmalı ki, bu gün biz buradayız.

Tarihin temellerine ayaklarımızı sağlam basmalıyız, ama istikbali de ihmal etmemeliyiz. Ancak istikbalin bizleri şekillendirmesine de izin vermemeliyiz. Ge-

orge Bernard Shaw (1856-1950) ironik bir şekilde "The reasonable man adapts himself to the world. The unreasonable one persists in trying to adapt the world to himself. Therefore all progress depends on the unreasonable man." sözleri ile bu konuya parmak basmış olsa da, bizler farklı merak, ilham ve hayal dünyamızla istikbali şekillendirmeliyiz.

Hasan Ali Yücel, çok haklı olarak, aruzu ve divan şiiri okumayı tavsiye eder ve divan şiirinin beynin jimnastiği olduğunu iddia eder. Edebiyat, Matematik, Etik, Teknoloji, Teoloji, Sanat ve Felsefe beyni güçlendirir. Sanat ve felsefenin, estetik etik ile etik estetik arasındaki dinamik bir denge sağladığını unutmamalıyız. Çünkü felsefe insana muhayyile gücü kazandırır, tevekkül imkanı verir. Cerrahi-tıbbi başarı, teknoloji, bilim, sanat ve felsefenin birlikte koordineli estetik balans uyumu içerisinde kullanılması sonucu elde edilir. Küçük şeyler, büyük buluşlara, evrensel yeniliklere ve tarihsel devrimlere sebep olabilecek ilhamlara zemin hazırlayabilir. "Big Mini" kavramının özü budur. Her bir şeyden, muhakkak alınabilecek bir ders vardır. Topal (Aksak) Timur fütühatını ve başarısını, bir bacağı kopmuş topal bir örümceğe borçludur. Bu örümceğin düştüğü hamamdaki kurnadan çıkma çabası ve sonundaki başarısı, Timur'u çok etkiler, ona ilham, azim, hırs verir ve Timur'u Timur yapar. Fatih, İstanbul'u fethetti diye, gemileri karadan Haliçe indirme cesareti, hayali, azmi ve gayreti gösterdiği için, hala dillerde... Ama Bizans çok mu kötüydü, kimseden yardım almadan 54 gün dayanmış ve o zamanın şartları ile Haliçe zincir çekebilmiş bir cesaret ve dayanma gücü sembolü...

SANAT

Sanat, özgürlük, güven, hırs, yetenek ve yaratıcılık duygusunun ortaya çıkmış şeklidir. Kendisi ile barışık olan bir insanın, toplumla da barışık olduğunu, bir şekilde ifade etmelidir. Her insanda, bu barışıklığın sonucu olarak, az ya da çok, var olan her hangi bir kabiliyetini ortaya koymak, insanlığın yararlanmasına sunmak durumundadır. Aldığı hazzı, duyduğu mutluluğu diğer insanlarla paylaşmak, insani bir haslettir. Ölçü ve sınır tanımayan yaratıcılık, ahenk,

denge, armoni, hoşgörü ve uyum özellikleri, yozlaşan toplum ve çevreyi yeniden barışık hale getirir. Toplum için yararlı duyguları baskı altında tutan, soy ve insanlığından nefret eden ve utanan kişi, ne kendi mutlu olabilir ne de çevresine huzur verebilir. Hayatın özü SEVGİ'dir. Bu da kendisini EVRENSEL SANAT olarak gösterir. Yaratılan varlıkların içerisinde, zevk, ahenk ve armoninin, kısaca bütün güzelliklerin zirveye çıktığı yegane sanat şahikası, insandır. Bunun estetik orgazm noktası ise beyindir. İnsanı kendine meslek ve uğraşı edinen ve onu malzeme olarak kullanan insan, içindeki yetenek ve güzellikleri daha kolay keşif ve ifade etme imkanı bulur. Bu nedenle, TIP ve SANAT birbirinden ayrılamayan iki sevgili gibidir.

HEKİMLİK

Hekimlik ise, bir sanat şekli, hekim de bir sanatçıdır. Hekimler, cerrahlar, özellikle nöroşirurjiyenler duyarlı, hassas ve ince bir kalbe, güçlü ve engin bir hafıza ve ruha, derin bir sezgiye, geniş kültür, bilgi birikimi ve muhakeme gücüne sahip olmalıdırlar. Hemen her hekim, sanatının gereği olarak, dikkatli bir gözlemci, iyi bir araştırmacı ve usta bir yorumcu ve kompozitör olmak zorundadır. En küçük ayrıntıyı bile değerlendirerek, büyük başarılar elde edilebilir. Diğer bir ifade ile, hekim, bildikleri ile bulduklarını birleştirerek bir sonuca varır. Bu arada, hepimizin çok iyi bildiği, deneysel tıbbın kurucusu, Fransız Hekim Claude Bernard'ın (1813-1878) "...He who does not know what he is looking for, will not understand what he finds" (Ne aradığını bilmeyen, bulduğunu anlayamaz) sözünü bir kez daha hatırlatmak isterim.

Bu şekilde, hekimlik sanatının tüm özellikleri, aynı zamanda bir sanatçı kimliğinin de en önemli kriterleridir. Nitekim hekim, yaradılanı Yaradandan ötürü, en yüce değer sayan bir görüş ve düşüncenin somut bir örneğidir. Bu felsefenin temelini, resimden edebiyata, müzikten mimariye bütün güzelliklerin zirvesi olarak tecelli eden, O Yüce Varlıktan bir parça olan "insan" oluşturmaktadır. Bu nedenle de, sanatçı bir hekimin konu ve malzeme aramasına gerek yoktur. Çünkü, hekimin işleyeceği tema, Allah'ın en güzel şekilde yarattığı sanat harikası, hâlâ Nuh'un gemisinden inmeyi başaramamış, metamorfik bir kaynaşma ve çalkalanmanın hüküm sürdüğü, ruh ve beyinlerin-

de kasırgaların koptuğu, her bir özelliğinin keşfedilmeyi beklediği, İNSAN denen meçhuldür. Bu meçhulü ancak sanatçı, yaratıcı bir kimlikle çözmek mümkün olabilir. Bu anahtarı bulabilmek, sanat gibi ebedi olabilmenin ilk merhalesidir. İnsanların dertlerine yetişebilmek, bu nedenle de, ilahi bir haslettir. Yüzyıllar önce, bu sebeple Hipokrat "SEDARE DOLOREM OPUS DIVINUM ARTEM" (Ağrıyı dindirmek ilahi bir sanattır) demiştir. Yine buna paralel olarak "ARS LONGA VITA BREVIS" (insan fani, sanat ebedidir) ifadesi ile de, sanatı da ezeli ve ebedi olan ALLAH'tan bir parça olarak görmüşlerdir.

BİLİM

Bilim ise, her zaman değişime ve tekamüle mahkumdur. Düzenli ve birikime bağlı gelişmeler, ürettiği bilgi oranında değerli ve etkin sayılabilecek olan bilimin özelliğidir. Bilimi, bir başka ifade ile, kendini bulma, evreni ve gerçeği tanıma ve keşif etme, tutarlılık ve tecrübelerle yanılğı ve yanlışları ayıklayıp, hangi yöntemle olursa olsun, doğruyu bulabilme ve kişilik arayışı olarak da tanımlayabiliriz. Bilim, semavi dinde olduğundan farklı olarak, "yanılgısız duru gerçek" kavramından yoksundur. Bir anlamda, özü eleştirilerle dolu ve ondan kesinlikle tamamen arıtılmamış, bir deneme-yanılma sürecinden ortaya çıkan, geçici ya da kalıcı olduğunu bilemediğimiz ilkelere. Sanatla iç içe olmasına karşın, bilimde yaratıcılık, inanç sistemlerinin temelini oluşturmaya rağmen, bilimde yanılmazlık prensipleri yoktur. Yenilenmeye açık ve özlem dolu dinamik bir yapısı vardır. Konservatif düşünceden sıyrılabilen, an'ane ve geleneklerini ilmi çalışmalarının dışında tutabilen ve en acımasız eleştiri ve cezalardan yılmayan bilim adamlarının, bilim tarihinde en büyük atılım ve devrimsel buluşlarını gerçekleştirdiklerini görüyoruz. Sezgi enginliği, fütürsüz hayal gücü, sınır tanımayan ve merak dolu şüphecilik, gerçeğe giden yoldaki bireysel kilometre taşlarını oluşturan özelliklerdir.

İşte bilim, sanat, felsefe, estetik, din, matematik, tıp, cerrahi... Bütün bunların en mükemmeli, nöroşirurjiyen olarak tecelli etmelidir.

Başarının üç temel esası Sevgi, inanç ve azimdir. Mazeret aczin ifadesidir. Mazeret bulmak çok kolay başarmak zordur. Kolayı başarmak basitliktir, sufliliktir. Uluhiyyet ve uluviyyet, zoru başarmaktır. Zo-

ru başardığımız oranda erdemimiz artar ve Tanrı'ya yaklaşıyoruz. Einstein, kendisine “sen ne kadar zeki bir adamsın” diyenlere “ hayır bende çok büyük akıl ve zeka olduğuna inananlar yanılıyorlar, bende bitmek tükenmek bilmeyen bir merak, azim ve arzu vardır” şeklinde cevap vermiştir. Yine başarı %99'ur, %1 ilhamdır diyor. Bu %1 ilhamın da %99'u yine terdir. Gerçek ilhamı A. Einstein şöyle açıklar. “L'intuition est une marque divine, larsque DIEU vent restér discret”. Yani, ilham, Allah'ın (çalışan, gayretli, azimli ve istekli) insanlara farketmeden yaklaşma halidir. İstemiyene, azm etmeyene, bütün gücünü ortaya koymayana Allah ilham vererek yardım etmez. Ter, işte bu nedenle kutsal sayılır.

Bilim insanlığın ortak malıdır. Bilimin dini, mezhebi, milliyeti, vatani olmaz. İnsan olarak olsa da, bilim adamı kişiliği ile olamaz, olmamalıdır. Bilim ve bilim adamı insanlığın ortak mirası ve sermayesidir. İlim insanın ve insanlığın kayıp ettiği çok kıymetli bir mucverheri gibidir, nerede bulursa almalıdır ve tüm insanlığın hizmetine sunulmalıdır.

1945 yılında daha tıp öğrencisi iken Saal'da bir kurbağadan transpalatin yolla hipofizi eksplere edip orta lobu çıkartabilen, muhayyilesi çok geniş, 20 Şubat 1960'ta, Th11-12 seviyesine, özel olarak yaptırdığı teleskopik vidayı, bu günkü spinal cerrahi ile uğraşan nöroşirurjiyenlere müstehzi bir sükse ile göz kırparak transtorakal girişimle dünyada ilk olarak yerleştirebilen ve bunu Swiss Medical Journal'de yayınlayan Dr. Mahmut Gazi Yaşargil, bize hayalin ne denli önemli olabileceğinin işaretini verirken, daha o günlerden bugünün hayaliyle yaşayabiliyor ve 2000 li yıllardaki hedefini görür gibiydi.

İnsanın bilmediğini bilmesi en büyük nimettir. Yaşargil birçok konuya hiç değinmemiştir. Ancak ufuk açmıştır. Mesela, kavernöz sinüs cerrahisinde durdurulamayan kanamalar olabileceği sabit fikrinden dolayı hep bundan çekinmiştir, ama Dr. Vinco Dolenc'i bu konuya yönlendirmiş, ve Dolenc daha sonra yapmış olduğu kadavra çalışmaları ile kavernöz sinüs cerrahisinde söz sahibi olmuştur. Bu arada hemen ifade etmeliyim ki; anatomiye ameliyatta değil laboratuvarında öğrenmek gerek, ameliyathaneyi cerrahın tecrübe kazanacağı yer olarak görmek doğru değildir. Yani hocalık, yapmasan bile yol göstermektir, ışık tutmasını bilmektir.

Şöyle bir nörolojik ve cerrahi hafızamızı yoklasak, gözlerimizin önünde neler hala dün gibi canlanır. Sadece serebrovasküler tarih bile, bizim nereden gelip nereye gideceğimizi ve nerede olmamız gerektiğini göstermesi açısından yeterlidir.

Son yıllarda, özellikle anevrizmalar, arteriovenöz malformasyonlar, kanayıcı ve tıkaçıcı serebral hastalıkların insan hayatını ileri derecede tehdit eden diktatörlüğü ve hegemonyası, serebrovasküler cerrahi yetenek ve hünerin nöroteknolojik gelişmelerle desteklenmesi sonucu, büyük bir oranda sarsılmış, halen devam etmekle olan nanonöroşirurjikal ilerlemelerle de, nerede ise tamamen yıkılmış duruma gelmiş olmaktadır.

Serebrovasküler cerrahinin karanlık çağı, Cushing'in yaklaşım gücünü, Dandy'nin sabır ve cerrahi maharetini, ve Krause'nin atılgan enerjisini kendisinde toplayarak Mikronöroşirurjiyi bizlere en büyük miras olarak bırakan ve bütün dünya tarafından, “ASRİN BİLİM ADAMI” seçilen, YAŞARGİL'in ışığı ile aydınlanmış, nöroşirurjiyenler daha emin adımlarla, daha gururlu ve daha ümitvar bir şekilde insanlığa hizmet yolunda yürümeye devam etmişlerdir.

Nöroendovasküler girişimlerin, gerek teşhis ve gerek serebrovasküler tedavi modaliteleri arasında yer alması sonucu, insanlık tarihi ile başlayan ve süregelen “Sarsılmaz bistüri saltanatı, tartışılmaz neşter hakimiyeti” bir oranda etkilenmiş, yaratılan en yüce ve en esrarengiz metamorfotik organ olan beyine dokunma ayrıcalığına sahip bulunan biz bistüri tutan beyin cerrahlarının, bu konudaki araştırmalarının uzun dönem sonuçlarının halen tatmin edici düzeyde olmaması sebebi ile, çok hoşlarına gitmese de, Galileo Galilei'nin “EPPUR SÍ MOUVE” (ama dünya dönüyor) haykırışının günümüze ulaşan yankılarıyla, serebrovasküler cerrahi bambaşka bir boyut daha kazanmıştır.

Dünya tarihine baktığımız zaman ne kadar saçma sapan fikirler olursa olsun ister teknolojik, ister metafizik, ister modern bilim alanında olsun, müsbet anlamda katkıda bulunmuştur. Bunun için çeşitlilik esastır, farklı düşünmek ayrıcalıktır. Oscar Wilde “ne zaman insanların benimle aynı fikirde olduğunu görürüm, o zaman fikrimin yanlış olduğu inancına kapılırım” der. Yani farklı düşünmek ayrıcalıktır. Biru-

ni'nin (973-1048) de bildirdiği gibi, farklılık dünyanın düzenidir. Hangi fikir olursa olsun mutlaka tartışılmalıyız, yeni yeni düşüncelere, farklı dünyalara yelken açmayacağımızı kim garanti edebilir ki...

Hakikatın, gerçeğin, bilimin ve bu uğurda yapılanların ve dökülen terin, her şeyden daha aziz, daha değerli ve daha kutsal olduğunu, Aristo'nun (M.Ö. 384-322) hocası için söylediği "AMICUS PLATO, SEL MAGIS AMICA VERITA" (Eflatun benim için çok kutsaldır, ama hakikat herşeyden daha aziz ve daha kutsaldır) özdeyişi ile de, bir kez daha vurgulamak istiyorum.

KAYNAKLAR

1. **Aydın İH.** Geçmişten geleceğe nöroşirurji, Konferans, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2002.
2. **Aydın İH.** Nanonöroşirurji, Konferans, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2004.
3. **Aydın İH.** Robotik nöroşirurji, Konferans, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 2003.
4. **Cibran H.** Der Prophet (Ermiş). Tercüme; İlyas Aslan, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2002.
5. **Heros R, Morcos J.** Cerebrovascular Surgery: Past, Present and Future. Neurosurgery 2000; 47:1007-33.
6. **Yaşargil MG.** A legacy of microneurosurgery: Memoirs, Lessons and Axioms. Neurosurgery 1999; 45:1025.
7. **Yaşargil MG.** Bir beyin cerrahinin mesleki yaşamı. Turgut Yayıncılık, İstanbul, 2000.
8. **Yaşargil MG.** Reflections of a neurosurgeon. Clin Neurosurg 1988; 34:16-21.